

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ІМЕНІ В. М. КОРЕЦЬКОГО НАН УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНО-НАУКОВА УСТАНОВА
“ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЇ, БЕЗПЕКИ І ПРАВА НАПРН УКРАЇНИ”
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “ФЕМІДА”
ЦЕНТР ПРАВОВОЇ ОСВІТИ І НАУКИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ПРАВ І БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ
В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ
ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ ЦЕНТР З ПРАВ ЛЮДИНИ

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

СІМНАДЦЯТИ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ **Правничо-політичні цінності як фактор** **демократичного розвитку України**

Матеріали міжнародної наукової онлайн-конференції

24-25 листопада 2022 р.

КИЇВ

Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова

2023

Редакційна колегія:

- Андрущенко В. П.** ректор НПУ імені М. П. Драгоманова, академік НАПН України, член-кореспондент НАН України, доктор філософських наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України (*співголова Редакційної колегії*);
- Шемшученко Ю. С.** радник при дирекції Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, академік НАН України, академік НАПрН України заслужений діяч науки і техніки України, професор (*заступник голови Редакційної колегії*);
- Андрусишин Б. І.** завідувач кафедри теорії та історії держави і права, керівник Навчально-наукового центру прав і безпеки людини в інформаційному суспільстві, академік Української академії історичних наук, академік АН ВШ України, академік Української академії політичних наук, доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України (*заступник голови Редакційної колегії*);
- Скрипнюк О. В.** директор Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, заслужений юрист України (*заступник голови Редакційної колегії*);
- Пилипчук В. Г.** директор Державно-наукової установи “Інститут інформації, безпеки і права НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України (*заступник голови Редакційної колегії*);
- Бучма О. В.** вчений секретар щорічної міжнародної наукової конференції “Юридичні читання”, член правління ГО “Феміда”, старший науковий співробітник Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, кандидат філософських наук, доцент (*вчений секретар*);
- Пархоменко Н. М.** завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений юрист України;
- Бабкіна О. В.** завідувач кафедри політичних наук НПУ імені М. П. Драгоманова, доктор політичних наук, професор, заслужений працівник освіти України;
- Вернидуб Р. М.** проректор з навчально-методичної роботи НПУ імені М. П. Драгоманова, доктор філософських наук, професор, заслужений працівник освіти України;
- Карнаух А. А.** заступник декана з наукової та виховної роботи соціально-правового факультету НПУ імені М. П. Драгоманова, кандидат політичних наук, доцент;
- Лавриненко В. Г.** проректор з міжнародних зв’язків НПУ імені М. П. Драгоманова, кандидат історичних наук, професор;
- Встрів І. Г.,** проректор з навчально-методичної роботи гуманітарних факультетів НПУ імені М. П. Драгоманова, кандидат історичних наук, професор, заслужений працівник освіти України;
- Гамула І. А.,** проректор з перспективного розвитку та інфраструктури університету, кандидат педагогічних наук, доцент;
- Корець М. С.,** проректор із науково-педагогічної та адміністративно-господарчої роботи НПУ імені М. П. Драгоманова, професор кафедри загально-технічних дисциплін, доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник освіти України;
- Торбін Г. М.,** проректор з наукової роботи НПУ імені М. П. Драгоманова, професор кафедри математичного аналізу та диференціальних рівнянь, доктор фізико-математичних наук, професор;
- Оніщенко Н. М.,** заступник директора з наукової роботи Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України;
- Євтух В. Б.,** декан соціально-правового факультету НПУ імені М. П. Драгоманова, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заслужений діяч науки і техніки України;
- Огірко Р. С.,** професор кафедри теорії та історії держави і права НПУ імені М. П. Драгоманова, кандидат юридичних наук, доцент;
- Стеценко В. Ю.** завідувач кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін НПУ імені М. П. Драгоманова, доктор юридичних наук, професор;
- Токарчук О. В.** доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри теорії та історії держави і права НПУ імені М. П. Драгоманова, керівник інформаційно-просвітницького центру з прав людини;
- Шитий С. І.,** модератор сайту соціально-правового факультету НПУ імені М. П. Драгоманова, кандидат юридичних наук, доцент.

Ч 75 СІМНАДЦЯТИ ЮРИДИЧНІ ЧИТАННЯ. Правничо-політичні цінності як фактор демократичного розвитку України : матеріали міжнародної наукової онлайн-конференції, 24-25 листопада 2022 року / ред. кол. : В. П. Андрущенко, Б. І. Андрусишин, Ю. С. Шемшученко та ін. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2023. – 142 с.

У збірнику вміщені матеріали, в яких розглядаються актуальні проблеми наукових досліджень викладачів, докторантів, аспірантів, студентів закладів освіти та наукових установ України та зарубіжжя, які працюють у галузі юридичних, політичних наук тощо.

Література :

1. Білоусова Н. О., Гаврушкевич Н. В., Данильченко М. А., Дубняк М. В., Когут Н. Д., Литвин О. В., Ромашко А. С., Цибульов П. М., Юрчишин О. Я. Інтелектуальна власність та патентознавство : підручник / Н. О. Білоусова, Н. В. Гаврушкевич, М. А. Данильченко та ін. : за ред. проф. П. М. Цибульова та доц. А. С. Ромашко. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во “Політехніка”, 2021. 374 с. 5,67 Мб.

О. В. Макарова,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри теорії та історії держави і права
НПУ імені М. П. Драгоманова;

Т. П. Лук'янець,
студент 3 курсу
соціально-правового факультету
НПУ імені М. П. Драгоманова
(м. Київ)

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ ЯК ПРОТИРІЧЧЯ УНІТАРНОСТІ УКРАЇНИ

Уже понад пів року триває повномасштабне вторгнення росії на територію України, однак російсько-українська війна триває набагато довше, і, як відомо, почалася з анексії Кримського півострова. Однією з найпоширеніших юридичних маніпуляцій російської федерації навколо цього злочину є правовий статус Криму в складі України. “Крим міг проводити референдум, оскільки мав статус автономної республіки”, саме так сказано в доповіді “Про легітимність кримського референдуму”, виданим “Постійним Представництвом Республіки Крим за Президента Російської Федерації” [1, с. 28].

Безумовно, жодне виправдання не є підставою для анексії території іншої держави, однак правовий статус Криму в Україні є суперечливим щодо унітарного принципу побудови України, про що мова буде йти далі. Метою нашого дослідження є визначення цих суперечностей, і як вони на нашу думку стали основою для маніпулятивного обґрунтування москвою своїх злочинних дій.

Наявність однієї або декількох автономій у складі унітарної держави безумовно не робить з неї федерації, оскільки за своєю природою вона може бути ускладненою, тобто такою яка містить в собі одну або навіть декілька

автономних утворень, як у випадку з Україною, або навіть мати у своєму устрої території, які мають в собі ознаки федерації, але при цьому все одно ідентифікувати себе як унітарну. Однак жодна унітарна держава світу, окрім чотирьох держав пострадянського простору (Азербайджан, Грузія, Узбекистан, Україна) не має подібного правового статусу своїх автономій, а саме визначення їх як республік або автономних республік та наявності в них власних Конституцій [2, с. 106; 3].

Перш за все, окрім перерахованих нами вище держав, жодна автономія в унітарних державах не має слова республіка або автономна республіка у своїй офіційній назві. Замість цього вживаються терміни: автономний регіон (Азорські острови, Португалія), автономна територія (Фарерські острови, Данія), автономна область (Сардинія, Італія), автономна провінція (Аландські острови, Фінляндія), автономне територіальне утворення (Гагаузія, Молдова) тощо [3].

Існують різні трактування поняття республіка. Український науковець О. Петришин дає таке визначення: “Республіка – форма правління, при якій вищі органи державної влади обираються безпосередньо народом або формуються виборними установами на певний строк” [2, с. 241]. Виходячи з цього поняття, визначення Криму як автономної республіки є абсолютно суперечливим Конституції України, позаяк на його території не проживає окремо визначений народ Криму, існує виключно населення, яке є органічною складовою українського народу. Статус автономної республіки може маніпулятивно вказувати про певну державо подібність Криму або федеративний статус України, бо зазвичай правовий режим республіки передбачає наявність самостійних державних органів, поділу влади та існування інституту глави держави та інших ознак, що також абсолютно суперечить законодавству України. Також даний статус передбачає верховенство актів, які видаються вищим представницьким органом. Однак, законодавство України чітко зазначає що Конституція України та Закони України мають вищу юридичну силу, аніж Конституція АР Крим та нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим [4, ст. 8]. Дані суперечності які виникають між законодавством України та наукою теорії держави й права були використані російською федерацією як виправдання анексії, а саме пояснюючи це обмеженням наявної автономії Криму, волевиявленням “народу Криму” як республіки, що є абсолютно нікчемним з точки зору законодавства України, однак залишає місце для маніпуляцій через розбіжності наведеними нами вище.

Слід зазначити, що Конституція України, Конституція Автономної Республіки Крим та Закон України “Про Автономну Республіку Крим” не визначає Крим як республіку або автономну республіку, останній відповідно

до ст. 1 констатує її статус як адміністративно-територіальну автономію у складі України. Так само як і не надає юридичне тлумачення статусу автономної республіки. Однак, закріплення її назви саме як автономної республіки може скласти хибне уявлення про її місце в системі адміністративно-територіального устрою [5, ст. 1].

Другим суперечливим фактом є наявність в Автономній Республіці Крим власної Конституції. В унітарних державах автономії мають власні Конституції лише в трьох державах світу, а саме в Україні (АР Крим), Узбекистані (Республіка Каракалпакстан) та Азербайджані (Автономна Республіка Нахічевань). Абсолютна більшість унітарних держав світу, окрім трьох зазначених, регулюють правовий статус власних автономій за допомогою спеціальних законодавчих актів (“Закон про місцеве самоврядування Фарер”, Данія) або статутів (статут Автономії Каталонія, Іспанія), однак в жодному разі не Конституцією і цьому є логічне пояснення [3].

Специфіка Конституції АР Крим визначається тим, що вона трактується як нормативно-правовий документ, а не конституційний, що більш детально розкриває специфіку конституційно-правового статусу Криму як автономного утворення у складі України [2, с. 37]. За своєю структурою вона не містить ознак, які б суперечили унітарному принципу побудови України, через те, що розкриває принципи автономного самоуправління виключно у виконавчій гілці влади, що є ознакою того, що автономне утворення є складовою унітарної держави. Проблематика Конституції АР має місце більшою мірою в його найменуванні як Конституції та в зазначенні певних статей, які росія використала задля проведення “референдуму” у 2014 році з подальшою анексією.

Специфіка такого документа як Конституція визначається тим, що вона приймається виключно сувереном, тобто монархом або народом держави. Як зазначалося раніше в Криму не існує власного суверена, тобто народу, тому жоден представницький або законодавчий орган, який є представником народу прийняти її не може [2].

Однак, саме статус даного нормативно-правового документа як Конституції, дав підставу російській владі прийняти на її основі рішення про проведення “референдуму” з подальшою анексією, а саме, була видана постанова окупаційної адміністрації про проведення референдуму на підставі статей 18 п. 1, 2 та 26 п. 2, 3 Конституції АР Крим [6].

Враховуючи наведене вище, після деокупації Криму та неодмінної перемоги України, вважаємо, що є доцільним повернутися до питання перегляду правового статусу АР Крим відповідно до унітарного принципу України та прийняття нового основного документа автономії, в якому б

враховувались інтереси національних меншин, корінних народів Криму, національні інтереси України, чим самим підтвердивши статус України як демократичної держави, яка гарантує права меншості та виконавши одну з умов вступу України в Європейський Союз, де, як відомо, гарантування прав меншості є однією з основних цінностей.

Література:

1. Молохов О. Аналітична доповідь “Про легітимність кримського референдуму”. (Москва, 27 липня. 2017 р.). Москва, 2017. Режим доступу : <https://rk.gov.ru/ru/structure/1152>
2. Петришин О. В. та ін. Теорія держави і права: підручник / за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. В. Петришина ; Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”. Х. : Право, 2014.
3. Список автономних областей за країнами : [Електронний ресурс]. Вікіпедія – вільна енциклопедія. Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Список_автономних_областей_за_країнами.
4. Конституція України [Електронний ресурс]. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. с. 141. Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
5. Закон України “Про Автономну Республіку Крим” [Електронний ресурс]. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 95/95-ВР. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/95/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
6. Висновок Венеційської Комісії щодо “Чи відповідає конституційним принципам прийняте Верховною Радою Автономної Республіки Крим в Україні рішення про проведення референдуму щодо входження до складу Російської Федерації або відновлення дії Конституції Криму 1992 року” // від 24.03.2014: веб-сайт. URL: www.venice.coe.int (дата звернення: 10.10.2022).

О. В. Макарова,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
НПУ імені М. П. Драгоманова
(м. Київ);

М. І. Подоляк,
студентка 3 курсу соціально-правового факультету
НПУ імені М. П. Драгоманова
(м. Київ)

ПРАВО НА ЖИТТЯ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СЬОГОДЕННЯ

Право на життя є фундаментальним та невід’ємним правом кожної особи, адже життя є передумовою для реалізації всіх прав і свобод людини. Законодавча система України закріплює, що людина, її життя і здоров’я є